

جدایی انرژی روسیه و اروپا، مأموریتی که انجام شد

کاهش ۴۴ درصدی صادرات گاز روسیه به اروپا از طریق خط لوله در سال ۲۰۲۵ نشان می‌دهد جدایی انرژی میان اروپا و روسیه، اگرچه پرهزینه و از نظر سیاسی دشوار بوده، اما اکنون به واقعیتی تثبیت‌شده و تقریباً غیرقابل بازگشت تبدیل شده است.

به گزارش مشعل نیوز، بر اساس محاسبات رویترز، صادرات گاز خط لوله روسیه به اروپا در سال ۲۰۲۵، به پایین‌ترین سطح خود از میانه دهه ۱۹۷۰ رسیده است. افت ۴۴ درصدی که به یکی از سودآورترین و سیاسی‌ترین روابط انرژی میان مسکو و اروپا پایان داد. با بسته شدن مسیر اوکراین، تنها خط لوله فعال باقی‌مانده «ترک‌استریم» بود که گاز روسیه را تنها به تعداد محدودی از خریداران در اروپای جنوب‌شرقی منتقل می‌کرد. هم‌زمان اتحادیه اروپا اعلام کرده که تا پایان سال ۲۰۲۷، واردات سوخت‌های فسیلی روسیه را به‌طور کامل متوقف می‌کند.

این داده‌ها نشان می‌دهد روسیه با یک «افت ساختاری» روبه‌روست. پیش از جنگ اوکراین، اروپا بازار اصلی گاز از طریق خطلوله روسیه بود و سالانه ده‌ها میلیارد دلار درآمد و اهرم سیاسی قابل توجهی برای کرملین ایجاد می‌کرد، اهرمی که اکنون تقریباً از بین رفته است. تحریم‌های مرحله‌ای اتحادیه اروپا بر گاز روسیه (خطلوله و آلان‌جی)، همراه با نظارت سخت‌گیرانه برای جلوگیری از دور زدن محدودیت‌ها، روند کاهش تدریجی را به سقوطی ناگهانی تبدیل کرده است.

نبود اروپا به این سادگی‌ها جبران نمی‌شود!

هرچند در مقاطعی از سال ۲۰۲۵ نشانه‌هایی از ثبات نسبی مانند افزایش جریان گاز «ترک‌استریم» در ماه مه و بالاتر رفتن تحویل‌ها نسبت به سطح ۲۰۲۴ دیده شد، اما این تحولات دوام چندانی نداشت. با بسته شدن مسیر اوکراین و نبود گزینه‌های جایگزین برای انتقال گاز روسیه به غرب، حجم کل صادرات این کشور در طول سال همچنان کاهش یافت.

اما در طرف مقابل، روسیه چرخش به بازارهای آسیایی را سرعت بخشیده است. تحویل گاز از طریق خطلوله به چین در سال ۲۰۲۵، حدود ۲۵ درصد افزایش یافت و گازپروم حدود ۳۹ میلیارد مترمکعب گاز از طریق خطلوله «قدرت سیبری»، رقمی فراتر از ظرفیت اسمی این خط صادر کرد. صادرات آلان‌جی روسیه به چین نیز در نوامبر به رکورد ماهانه رسید. با این حال رقابت در بازارهای آسیایی سخت‌تر است، زیرا ساخت‌ها هزینه‌بر هستند و پروژه‌هایی مانند «قدرت سیبری ۲» هنوز سال‌ها با بهره‌برداری فاصله دارند.

نقش آذربایجان در کاهش وابستگی اروپا به روسیه

از سوی دیگر آذربایجان با جدیت در حال گسترش حضور خود در بازار انرژی اروپا از طریق مسیرهای جدید انتقال گاز و تعیین نقش مؤثر در تقویت امنیت انرژی منطقه است.

در این راستا، نهادهای ناظر بر انتقال و توزیع گاز در یونان، بلغارستان، رومانی، مولداوی و اوکراین، ظرفیت‌های جدید انتقال گاز موسوم به «مسیر ۲» و «مسیر ۳» را تصویب کرده‌اند؛ اقدامی که اتصال گازی منطقه و تأمین پایدار گاز اوکراین را تقویت می‌کند. بر اساس این تصمیم، اوکراین می‌تواند گاز مورد نیاز خود را از دو منبع مختلف، واردات آلان‌جی از طریق پایانه شناور «الکساندروپولیس» و انتقال گاز از طریق خطلوله «آی‌جی‌بی» و (مسیر دوم) انتقال گاز

حوزه دریای خزر از طریق خطوط لوله ترانس آدریاتیک (تاپ) و «آی‌جی‌بی» تأمین کند. در روزهای پایانی ۲۰۲۵، همه ظرفیت‌های جدید انتقال گاز شامل «مسیرهای ۱، ۲ و ۳» به‌صورت همزمان آماده رزرو منطقه‌ای و به شکل رقابتی عرضه می‌شوند.

همچنین از ابتدای دسامبر ۲۰۲۵، با همکاری شرکت دولتی نفت آذربایجان (سوکار) و شرکت‌های بلغاری «ام-گاز» و «سی‌ان‌جی سیستم»، پروژه پایلوت «گازرسانی مجازی» برای تأمین گاز مصرف‌کنندگان خصوصی و صنعتی در مقدونیه شمالی آغاز شده است؛ الگویی که از سال ۲۰۲۴ در بلغارستان با موفقیت اجرا شد.

دو کشور آذربایجان و مجارستان نیز در دهم دسامبر ۲۰۲۵، توافق برای تأمین ۸۰۰ میلیون مترمکعب گاز طبیعی امضا کردند که از ابتدای سال ۲۰۲۶ اجرایی می‌شود.

تثبیت جایگاه راهبردی کریدور گازی جنوبی

این مسیرها و توافقات، تأمین گاز کشورهای اروپای مرکزی و جنوب‌شرقی و حوزه بالکان را تسهیل کرده و جایگاه راهبردی «کریدور گازی جنوبی» را تثبیت می‌کند. با این حال پاسخگویی به تقاضای روبه‌رشد گاز، مستلزم توسعه به‌موقع زیرساخت‌ها است. آذربایجان و کمیسیون اروپا در سال ۲۰۲۲ بر سر افزایش ظرفیت سالانه این کریدور از ۱۰ به ۲۰ میلیارد مترمکعب تا سال ۲۰۲۷ به توافق رسیدند؛ هدفی که تحقق آن نیازمند اقدامات عملی و همکاری موثر همه طرف‌ها است.

بر اساس ظرفیت‌سنجی بازار در سال ۲۰۲۱، ظرفیت بلندمدت خطلوله «تاپ» از سال ۲۰۲۶ سالانه ۱۰۲ میلیارد مترمکعب افزایش خواهد یافت که ۱۰۴ میلیارد مترمکعب آن به ایتالیا و ۱۶۰ میلیون مترمکعب آن به آلبانی اختصاص خواهد یافت.

«الهام علی‌اف»، رئیس‌جمهوری آذربایجان با تأکید بر موفقیت «کریدور گازی جنوبی» این شبکه یکپارچه ۳۵۰۰ کیلومتری را شریان اصلی امنیت انرژی برای بسیاری کشورها دانست و تصریح کرد: با توجه به تکمیل ظرفیت سه بخش اصلی این کریدور، توسعه خطوط لوله «قفقاز جنوبی»، «تاناپ» و «تاپ»، اجتناب‌ناپذیر است.

کشورهای اروپایی برای کاهش وابستگی به گاز روسیه و متنوع‌سازی منابع انرژی خود، ناگزیر به سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های موجود هستند. از این رو، توسعه «کریدور گازی جنوبی» و افزایش

صادرات گاز آذربایجان به اروپا به اولویتی راهبردی تبدیل شده که تحقق آن مستلزم همکاری گسترده و سرمایه‌گذاری هدفمند است.

درمجموع سقوط صادرات گاز خطلوله روسیه نشان می‌دهد جدایی انرژی میان اروپا و روسیه، واقعیتی تثبیت شده و تقریباً غیرقابل بازگشت است. وارداتی که زمانی نزدیک به نیمی از تأمین گاز اتحادیه اروپا را تشکیل می‌داد، اکنون به سهمی کوچک و رو به کاهش تبدیل شده است. این گذار، اگرچه پرهزینه و از نظر سیاسی دشوار بوده، اما مسیر راهبردی آن روشن و تغییرناپذیر به نظر می‌رسد.